عدم شمول خداوند متعال در آی
«كُلُّ نَفس ذائِقَةُ المَوت»

در صفحه هفتاد و چهار بودیم. تعبیری بود که خیلی کم به کار رفته است. حضرت علیه السلام فرمودند: «وأنتم قوت الموت»[1]؛ شما قوت موت هستید. «ولكل ذي رمق قوت ، ولكل حبة آكل ، وأنتم قوت الموت». تعبیر ناردی است. [معنای] قوت، ما یقوم به الشیء است. ما قوتِ موت هستیم، گویا موت دارد شما را میخورد. تعبیری بود که عرض کردم کم به کار رفته است. در این خطبه الوسیلة، به این صورت آمده است. در کافی شریف و در تحف العقول نیز همینطور آمده است.

[یکی از حاضران] فرمودند که فی الجمله راجع به آیه شریفه صحبت شود؛ یعنی آیه «كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ المَوْتِ»[2]؛ هر نفسی، مرگ را میچشد. چشیدن در اینجا، به چه معنایی به کار میرود؟؛ خود آیه شریفه، سه بار در قرآن به کار رفته است؛ در ذیل دفع دوم، که در سوره مبارکه انبیاء واقع شده است، مرحوم علامه طباطبایی، در المیزان، بحثی دارند که، نسبت به مقامش، حالت تفصیل دارد. از این موضوع که این کلمه نفس در اینجا به چه معنا است، در نشدهاند. در المیزان، جلد چهاردهم، صفحه دویست و هشتاد و پنج آمده است. چرا اینجا وارد این بحثها شدهاند؟؛ چون فخر رازی، در اینجا حرفهایی دارد و خیلی اشکالات و حرفهایی دارد در اینکه «كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ المَوْتِ» چه چیزهایی میگیرد. ایشان گفته است که چون در قرآن کریم، اطلاق نفس بر خداوند متعال هم شده و قطعا خداوند متعال نمی میرد، پس این از کلیاتی است که تخصیص خورده است. [برای نمونه، اینها مواردی از اطلاق نفس برای خداوند متعال است]: «تَعْلَمُ ما في نَفْسي وَلا أَعْلَمُ ما في نَفْسِكَ»[3] و «كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ»[4] و «كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ المَوْتِ»، پس خداوند متعال هم ... . بهخاطر تخصیص و بحثهایی که فخر رازی داشته است، علامه طباطبایی وارد بحث شدهاند. مطالب خوبی دارند. اول نفس را معنا میکنند. کاربردهای نفس، معنای نفس را میفرمایند. آیاتی را آوردهاند.

خب، استعمالات نفس چند جور است. [در بحثهای لغات قرآنی] روشهای جدیدی هم آمده است که دنبالش نبودهام. مدتی است شاید حدود هفت-هشت سالی میشود که مقالاتی در فضای اینترنت بهشدت بالا رفته است؛ مقالاتی که واژههای قرآنی را طبق قواعد زبان شناسی جدید بحث میکنند. [یعنی بر اساس] محور همنشینی و جانشینی. مقالات خیلی زیادی است؛ واژههای مختلف را بررسی کردهاند. به دهها مقاله برخورد میکنید. پایان نامه هم هست. روش آقای ایزوتسو را در واژهها پی میگیرند و بررسی میکنند. خوب هم هست.

علامه در اینجا، وارد کلمه نفس شده و کاربردهایش را فرمودهاند. نمیدانم کسی مقالهای دارد یا نه. یعنی ببینیم معنا شناسی واژه نفس در قرآن کریم به چه صورت است. یکی از جاهای آن، همینجا است؛ المیزان در اینجا مطالب مهمی دارد؛ برای کسی که دنبال واژه است.

ایشان می‌فرمایند که «كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ الْمَوْتِ»، اصالتاً ربط به خداوند متعال و ملائکه ندارد. [ن
در] اینجا یعنی انسان، لذا شاهدش این است که قبلش می‌فرماید: «وَما جَعَلْنا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِ

الْخُلْدَ[5]»، وقتی «لبشر» می‌فرماید، معلوم می‌شود که ناظر به بشر است. دنبال‌هاش دارد که
«كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنا تُرْجَعُونَ» هواهی می‌آورند برای اینکه اصل
این «کل نفس» نیازی به مخصص ندارد. خُب، حالا بعضی از روایات هست که می‌گوید همه نفوس
می‌میرند؛ حتی آخر کار خود حضرت عزرائیل علیه السلام هم، بین ید الله می‌آید و می‌گوید خدای
فقط من ماندم‌ام، خدای متعال خود حضرت عزرائیل را نیز توفی می‌کند؛ بعد می‌گوید: «لِّمَنِ الْمُلْ

الْيَوْمَ لِلَّهِ الْواحِدِ الْقَهَّارِ[6]». ذیل آیه شریفه دارد. آنها باید معنا شود. آنها غیر از این است که
بگوییم همین حیات و موتی که برای بشر است، برای آنها هم هست. شاید معنای موت در آنجا،
معنای بالاتری باشد.

---

[1]. شیخ صدوق، التوّحید، ج۱، ص ۷۴.

[2]. الانبیاء، آیه ۳۵.

[3]. المائدة، آیه ۱۱۶.

[4] الانعام، آیه ۱۲.

[5]. الانبیاء، آیه ۳۴.

[6]. الغافر، آیه ۱۶.

بازبینی #2
ایجاد شده 9 نوامبر 2024 15:29:13 توسط ... .
به روزرسانی شده 11 نوامبر 2024 15:46:11 توسط ... .